

Virág Barnabás

Szürreális fordulatok – avagy vannak még tartalékaink, hogy megközelítsük Ausztriát

Látva az elmúlt időszak gyors növekedését a magyar gazdaság fejlődési lehetőségei ismét a figyelem középpontjába kerültek. A vélemények megosztottak. Az egyik végletet az ismét előkerülő „tartósan 1-2 százalékos növekedés” vagy „az ideje hátrafelé tekintgetni és Romániával versenyezni” típusú jövőképek jelentik, miközben más – pl. a Magyar Nemzeti Bankban (MNB) elvégzett – számítások szerint átfogó versenyképességi fordulat esetén a következő évtized végére akár Ausztria fejlettsége is megközelíthető. Megítélésem szerint pesszimizmus helyett az elmúlt években elért – eleinte szintén abszurdnak ható – gazdaságpolitikai eredményekre, a sikeres nemzetközi felzárkózási példákra és a gazdaságpszichológiában rejlő lehetőségekre építve, továbbra is inkább az osztrák utolérés jövőképét érdemes megfogalmazni és megtartani.

Mozgalmas heteket tudhat maga mögött a magyar gazdaság. Előbb két nagy hitelminősítő is javította hazánk adósbesorolását, majd a 2018. évi GDP-növekedésről derült ki, hogy minden korábbi várakozást messze túlszárnyalva közel 5 százalékon alakult. Végül az elmúlt héten a Magyar Gazdasági és Ipari Kamara (MKIK) évnitőjén Orbán Viktor miniszterelnök mellett Matolcsy György jegybankelnök és Varga Mihály pénzügyminiszter is számos új, átfogó javaslatot fogalmazott meg a fenntartható felzárkózási pálya erősítésére. Az előadók szerint **a jelenlegi, gazdaságtörténeti összevetésben is kedvező helyzetből indulva egy sikeres versenyképességi fordulat esetén elérhető, hogy hazánk fejlettségben 2030-ra megközelítse a szomszédos Ausztria fejlettségének 80-90 százalékát és egyben Európa 5 legjobb életminőséget kínáló országa közé kerüljön.**

A kijelentéseket természetesen hatalmas érdeklődés övezte. A többségében pozitív és támogató kommentárok mellett azonban ezúttal sem maradhattak el az aggodalmaskodó hangok. Talán a legnagyobb port kavaró kijelentés Parragh László értékelése volt. A sikeres felzárkózásban különösen érdekelt hazai KKV-ket képviselő és egyébként a Gazdasági Évnitőt is szervező MKIK elnöke szerint szürreális elképzelés, hogy 2030-ig utolérjük az osztrák életszínvonalat. „Nem érdemes ezen törni magunkat.”

A rendszerváltás éveiben vagy épp az EU-s csatlakozásunk időszakában még szinte mindenki által elfogadott gazdasági jövőkép volt nyugati szomszédunk gazdaság fejlettségi szintjének megközelítése. Mi változott azóta? Vajon most tényleg ennyire indokolt lenne ezen cél feladása? A meglepő kijelentés kapcsán gazdasági felzárkózásunk esélyeit tekintjük át röviden.

A gazdaságpszichológia, mint növekedési tényező

A legutóbbi válság hatására a közgazdaságtan komoly változásokon ment és megy jelenleg is keresztül. Ezek közül talán a legfontosabb, hogy a gazdasági jelenségek megértésében a közgazdászok is egyre hangsúlyosabban támaszkodnak olyan társtudományok módszereire és eredményeire, mint a pszichológia, a vezetés-szervezés, a geopolitika vagy épp a hálózat-kutatás. A változás mögött az a felismerés áll, hogy a gazdaság szereplőinek döntéseire legalább akkora hatása van a tradícióknak, a szokásoknak, a bizalomnak vagy épp a pesszimizmusnak, mint az egyébként elérhető és racionálisan értékelhető információknak. Nincs ez másként a gazdaságpolitika esetében sem.

Általánosan megfigyelhető tendencia, hogy napjaink döntéshozói a monetáris politikától kezdve, a költségvetési politikán át, a fejlesztés politikáig egyre hosszabb időtávon próbálnak iránymutatást adni a társadalom és a gazdaság szereplői számára. A versenyképesség javítása komplex, gyakran generációkon átívelő feladat, amely a munkapiaci, a fejlesztési és az intézményi stratégiák mellett a társadalmi

értékrendszer formálását (pl. megtakarítási szokások, vállalkozói attitűdök, szabálykövetés) is megköveteli. Ezért is van különösen hangsúlyos szerepe a vízióknak. Egy jól megválasztott jövőkép képes horgonyozni a hosszú távú beruházási, kutatási vagy épp képzési döntéseket, míg a részstratégiák sikeres megvalósítása esetén gyorsan – forintban nehezen kifejezhető – pozitív visszacsatolások indulhatnak be. Természetesen hibás esetben a folyamat negatív előjellel is működik, így **fontos, hogy a víziók és a hozzájuk rendelt célrendszer végig hitelesek maradjanak.**

5+1 „szürreális” hazai gazdasági siker

2010-et követően a hazai gazdaságpolitika a magyar növekedési modell teljes átalakítását és a gazdasági felzárkózás újra indítását tűzte ki célul. A gazdaságpolitikai irányváltás egyszerre érintette a növekedés strukturális és finanszírozási feltételeit. **Az intézkedések mögött megfogalmazott célokról a hazai véleményformálók jó része akkor is kritikusan nyilatkozott.** Vérmérséklettől függően a kockázatos, a nem túl valószínű, az abszurd vagy épp a szürreális jelzők is előkerültek. Érdekes azonban az akkori víziót és kritikákat a tények tükrében is megmérni:

- **az első és legfontosabb lépés a munkapiac átalakítása volt.** Ehhez kapcsolódott a „10 év alatt 1 millió új munkahely létrehozásának” üzenete. Bár sokan vitatták a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) adatai szerint a 2010-es mélyponthoz képest 2018 végéig a foglalkoztatás szintje több mint 750ezer fővel emelkedett, azaz időarányosan a kitűzött cél egyelőre megfelelően teljesül.
- a 2008/2009-es válságot követően látva a magyar gazdaság lassú kilábalását, valamint az eurozóna 2012-es recessziójával párhuzamosan bekövetkező visszaesését egyre több jóslat jelent meg a magyar gazdaság gyenge növekedési képességét illetően. Jó néhány elemzés hosszabb távon is csak 1-2 százalékos növekedést vetített előre. A tények szerencsére itt is a kételkedőket cáfolták. A 2013 óta eltelt 6 évben a hazai GDP növekedés átlagban 3,5 százalékos volt, míg 2018-ban megközelítette az 5 százalékot. A növekedés ráadásul egy mérsékelt európai konjunktúra mellett következett be, így **a hazai GDP dinamikája átlagosan 2 százalékponttal, az időszak végén 3 százalékponttal haladta meg a fejlett nyugat-európai gazdaságok növekedési ütemét.**
- gyors növekedést Magyarország korábban csakis a folyó fizetési mérleg hiányának kinyílása mellett és így többnyire külső adósságra építve ért el. Nem meglepő módon a hazai növekedés beindulásának időszakában kissé abszurdnak hatott az a vízió, hogy az új felzárkózási pálya újbóli külső eladósodás nélkül, döntően belső forrásokra alapozva is finanszírozható. A tények már e téren is ismertek. A folyó fizetési mérleg egyenlege immár közel egy évtizede folyamatosan többletet mutat, ezzel **a hazai gazdaságtörténetben először sikerül olyan konjunktúra ciklust felmutatnunk, ahol a gyors növekedés a külső egyensúlyi helyzet megtartásával is párosul.**
- a 2008/2009-es mély hazai válság egyik legfontosabb kiváltó oka a rendkívül magas külső adósság volt. 2009-es csúcspontján a nettó külső adósságmutatónk a GDP arányában közel 55 százalékon alakult. Akkor még szinte utópiának hatott, hogy egy évtized alatt megvalósítható az adósságok gyors leépítése és, hogy 2020-ra még a 0 százalékos küszöbérték is elérhető. 2018 végén a nettó külső adósságmutatónk a GDP arányában 10 százalék alá süllyedt és a jelenlegi előrejelzések szerint 2021 körül jó esélyünk van rá, hogy eléri a 0 százalékos értéket, azaz **az évtized végétől a hazai szereplők több külföldi követeléssel rendelkezhetnek majd, mint amennyi külföldi adósságot törlesztenek.**
- szintén kiemelt cél volt az adósságok denominációs szerkezetének teljes átalakítása. Ez a lakossági hitelek esetében leginkább a devizahitelek teljes kivezetését, míg az államadósság esetében a devizában fennálló adósságok arányának drasztikus csökkentését jelentette. A megvalósíthatóságot

illetően ez esetben is sok volt a kétely, az eredmények azonban itt is egyértelműek: jelenleg **a lakossági hitelek** belül **a devizában fennálló hitelek aránya gyakorlatilag 0**, miközben **az államadósság esetében a korábbi közel 50 százalékos részarány napjainkra 20 százalék alá süllyedt**.

- a válságot követően a hazai hitelpiac lefagyott. Az akkori értékelések szerint a válságból következő jelentős veszteségek és a szektort érintő új adóterhek mellett a bankok nem lesznek képesek újabb expanzióra. Ehhez képest a jegybanki lépéseknek is köszönhetően **a hitelezés – különösen a vállalati hitelpiac – dinamikus növekvő pályára állt és ezzel az elmúlt években a hazai növekedés egyik legfontosabb forrásává vált, miközben a hazai kereskedelmi bankok jövedelmezősége is emelkedett**.

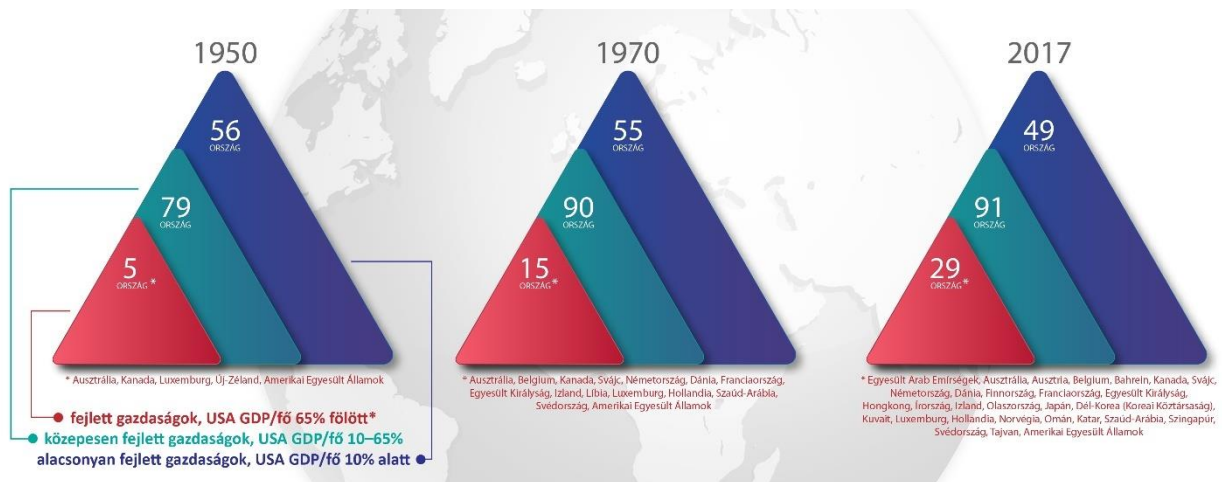
A felsorolás az államadósság folyamatos csökkenésétől kezdve, az adórendszer reformján át, a monetáris politika fordulataig még sok-sok elemmel folytatható lenne. Azonban ezen kiragadott példákban is jól érzékelhető, hogy a kezdetben abszurdnak vagy szürreálisnak tartott gazdaságpolitikai célok is megvalósíthatók, amennyiben van mögöttük bizalom és a gazdaság minden szereplője részéről megnyilvánuló közös erőfeszítés. Ugyanakkor azt is fontos hangsúlyozni, hogy **a múltban elért pozitív trendek nem jelentik automatikusan, hogy ezek a tendenciák a jövőben önmaguktól is fennmaradnak**. A víziók szerepe pontosan az, hogy továbbra is megfelelő jövőképet és keretet adjanak a gondolkodásnak, amelyben meghatározhatjuk, hogy mely területeken elegendő a kialakuló trendek megőrzése és hol van szükség a helyzet alapvető átalakítására.

Felzárkózás tapasztalatok - kemény dió, de vannak még tartalékaink

A nemzetközi példák áttekintése előtt fontos tisztázni miről is szolt pontosan a Magyar Nemzeti Bank legújabb, 330 pontból álló versenyképességi javaslatának jövőképe. Az elemzés szerint **a versenyképesség átfogó javításával a magyar gazdaság fenntartható felzárkózási pályára kerülhet és a gazdasági fejlettségünk (ún. vásárlóerő-paritáson mért egy főre jutó GDP-ben mérve) 2030-ra elérheti az osztrák szint 80-90 százalékát**. Ausztria fejlettségét tekintve jelenleg a világ fejlett gazdaságai közé tartozik. Egy főre vetített GDP-je az eurozóna szintjének 120 százalékán, míg az USA értékének 88 százalékán áll. Hazánk fejlettségét tekintve jelenleg a közepesen fejlett gazdaságok felső harmadához tartozik. Egy főre jutó GDP-nk az eurozóna értékének kb. kétharmadán (64,4 százalék) és az amerikai szint közel felén áll (47,2 százalék). Célunk, hogy a közepes fejlettségi tartományt elhagyva hazánk is a fejlett gazdaságok közé kerüljön.

Ez **a szintugrás azonban csöppet sem könnyű feladat**, erre utal a közepes fejlettség csapdája kifejezés is. Ennek oka, az az általánosan megfigyelt jelenség, hogy a közepesen fejlett gazdaságok növekedési lendülete még az előtt kifulladásra kerül, hogy azok elérnék a fejlett státuszt. Sőt az is előfordul, hogy országok egy gyors növekedési időszakot követően már a fejlett státuszról csúsznak vissza ismét a közepesen fejlett gazdaságok közé (elég csak az elmúlt évtized dél-európai példáira gondolni). A sikeres felzárkózási történetek viszonylag ritkák. Az elmúlt több mint fél évszázadban mintegy 100 közepesen fejlett gazdaságból alig egy tucatnak sikerült tartósan a fejlett országok közé kerülni.

1. ábra: A világ országainak gazdasági fejlettsége

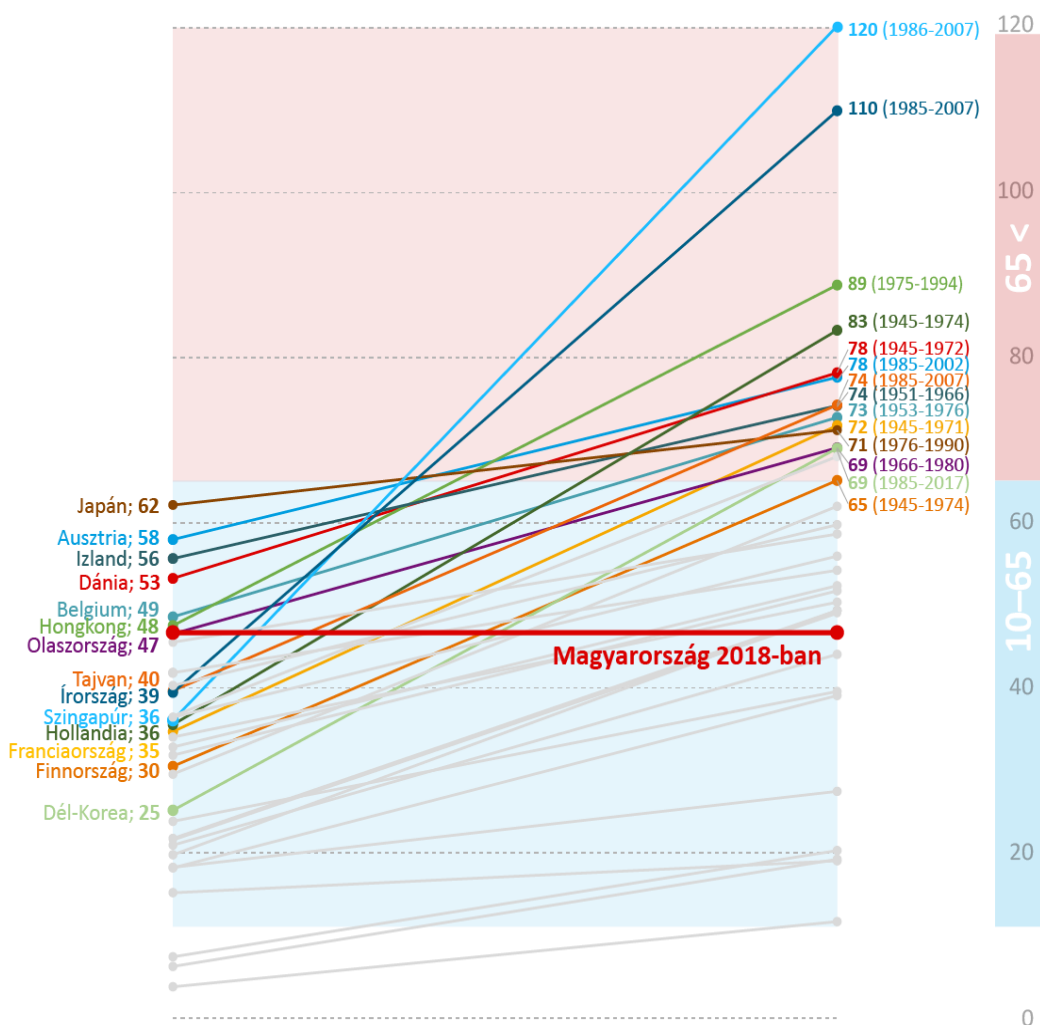

Forrás: Maddison Project Database (2018), a 2018-as magyar adat MNB becslés

Azt is fontos kiemelni, hogy a jelenleg elérhető kivetítések szerint a következő évtizedekben az európai gazdaságok fokozatosan teret veszítenek majd az Amerikai Egyesült Államok és főként az ázsiai gazdaságokkal szemben. Ezzel párhuzamosan Ausztria jelenleg USA-hoz mért közel 90 százalékos értéke 2030-ig 80 százalékra süllyedhet. Ebben a közegben szeretné Magyarország is megugrani a fejlett gazdaságok 65 százalék közeli – ennek feleltethető meg az osztrák fejlettség 80-90 százalékos értéke is – küszöbértékét.

A sikeres felzárkózások szinte kivétel nélkül Európában és Dél-Kelet Ázsiában következtek be. A felzárkozási periódusok hossza átlagosan körülbelül 20 év volt. Számos példát láthatunk, ahol a felzárkózás a jelenlegi magyar fejlettségnél lényegesen alacsonyabb szintről indulva következett be. Ma már talán kevesen hiszik el, hogy pl. a '60-as évek Dél-Koreájának fejlettsége számos afrikai országgal „versenyzett”, vagy, hogy az '50-es évek Finnországnak életszínvonala Argentínától messze elmaradva inkább néhány dél-amerikai országra hajazott. **Mindkét esetben a jövőképet a fejlettebb szomszédos országok (előbbi esetben Japán, utóbbinál Svédország) utolérése adta.** A fejlett országokéhoz történő felzárkózást végül jól kidolgozott és precízen végrehajtott gazdaságfejlesztési tervekkel sikerült is elérni.

2. ábra: Felzárkózó gazdaságok az elmúlt száz évben
(egy főre jutó GDP vásárlóerő paritáson mérve, USA=100)

Forrás: Maddison Project Database (2018), a 2018-as magyar adat MNB becslés

Tekintve, hogy aktuális – vagy épp a 2013-as – indulóhelyzetünk a fejlettség tekintetében kedvezőbb, mint az említett országoké volt, így számunkra már **egy kevésbé meredek növekedési pálya is az osztrák fejlettség megközelítését és ezzel a fejlett országok csoportjába történő átlépést jelenthetné.** Ehhez az MNB versenyképességi elemzése szerint az eurozónához mért legalább 2 százalékos növekedési többlet fenntartása szükséges.

Vannak még tartalékok a magyar gazdaságban. A munkapiacon, a növekvő tőkeintenzításban, a képzési rendszereinkben, a komplexebb vállalatstruktúrákban, az új technológiák alkalmazásában vagy épp a pénzügyi mélyülésben még komoly előrelépési lehetőségek rejlenek. Jó hír, hogy az elmúlt években elért – eleinte szintén szürreálisnak ható – gazdaságpolitikai eredményekre már építhetünk, azonban a következő időszakban a pozitív trendek megtartása mellett versenyképességünk átfogó és folyamatos javítására kell fókuszálnunk. A jövőképet illetően pedig a sikeresen felzárkózó gazdaságok mintája egyértelmű üzenetet közvetít: „a versenyezzünk Romániával” szlogen helyett, **továbbra is inkább az osztrák fejlettségi szint megközelítését kell a célkeresztben tartani. A román gazdaság gyors előzésével kapcsolatos prognózisokat az elmúlt hónapok eseményei és elemzése már lehűtötték. Egy sikeres versenyképességi fordulat esetén**

pedig bízhatunk benne, hogy Parragh László hazai felzárkózással kapcsolatos félelmei sem lesznek valóságok. Küzdeni legalábbis egészen bizonyosan érdemes érte.

„Szerkesztett formában megjelent a Portfolio.hu oldalon 2019. március 11-én.”